HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמרא

איבעית אימא הא דאפקריה באנפי תרין והא דאפקריה באפי תלתא דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל המפקיר בפני שלשה הוי הפקר בפני שנים לא הוי הפקר °ור' יהושע בן לוי אמר [א]דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין:

הדרן עלך אין בין המודר

רש"י

ואיבעית אימא. כי פליג ר' יוסי עלייהו דרבנן דאמרי לא הוי הפקר (א): **כגון דלא אפקריה אלא באפי תרי.** ולהכי הכי קתני ר' יוסי במתניתין לאסור דלא הוי הפקר כל זמן דלא אתא ליד זוכה אבל היכא דאפקריה באפי בי תלתא הוי הפקר ואע"ג דלא אתא ליד זוכה וכי קתני דפטור מן המעשר דאפקריה באפי בי תלתא: **ור' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר.** דאע"ג דלא הגיע לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר: **ומה טעם אמרו כו' ושנים מעידין.** דאי ליכא אלא תרי כי זכי חד מאן מעיד עליה דהלה הפקירו ולעולם לאלתר הוי הפקר והיינו כרבנן דרבי יהושע בן לוי סבירא ליה כרבנן:

הדרן עלך אין בין המודר

ר"ן

ואיבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי הא דאפקריה באפי תלתא. כלומר הך מתניתא נמי דהמפקיר את כרמו כר' יוסי אתיא דעד כאן לא קאמר ר' יוסי דמפקיר יכול לחזור בו אלא דאפקריה באפי תרי כלומר שאין שם שלשה דומיא דמתניתין דקתני דאין עמהם אחר ובהא בלחוד הוא דאסר ר' יוסי דסבירא ליה דכל כי ה"ג הפקר כמתנה דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר. וטעמיה משום דאין עמהם אחר א"נ דליכא בהדיה אלא תרי אדעתא דחד דמהנך בלחוד אפקריה דכל בי תרי ליכא קלא משום הכי דמי למתנה דכי היכי דבמתנה לא מפיק ליה מרשותיה אלא אדעתא דאידך ה"נ הכא לא מפקיר אלא אדעתא דאידך או אדעתא דחד מתרווייהו הילכך כי היכי דבמתנה לא נפיק מרשותיה עד דאתי לרשות מקבל ה"נ בהפקר כי האי דהפקר זה למתנה דמי. ומתני' דהמפקיר את שדהו בכי האי הפקר מתוקמא ומשום הכי קתני דעד שלא זכה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו אבל הך מתניתא דהמפקיר את כרמו מתוקמא דאפקריה באפי תלתא וכל היכא דאיכא תלתא אושא מילתא ואדעתא דכולי עלמא אפקריה ולא דמי כלל למתנה הלכך אע"ג דבמתנה עד דאתי לרשות מקבל לא נפיק מרשות זוכה בהפקר כי האי אפי' ר' יוסי מודה דלאלתר נפיק מרשותיה: **דאמר ר' יוחנן כל המפקיר בפני שלשה הוי הפקר.** משום דאדעתא דכוליה עלמא אפקריה: **בפני שנים לא הוי הפקר.** דכיון דליכא קלא אדעתא דידהו בלחוד אפקריה ודמי למתנה. כן נראה לי פירושא דשמעתא כולה ויש במה שכתבתי קצת דברים שלמדתי מדברי הראשונים זכרונם לברכה: והך סוגיא כולה למאי דסלקא דעתיה מעיקרא דטעמא דרבי יוסי משום דקסבר הפקר כמתנה אתיא ור' יוחנן דאמר הכי לעיל [מג.] הא איתותב וכיון שכן למסקנא דלעיל אדחיא לה כל הך סוגיא ונקטינן לפירושא לברייתא דהמפקיר את שדהו אוקמתא דעולא דכולה רבנן היא ור' יוסי נמי היא דר' יוסי לא פליג עלייהו דרבנן בדינא דהפקר כלל והיינו טעמא דסיפא דקתני דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משום דכיון דשבוע ושנה לא שכיחן לא נפיק מרשות מפקיר עד דאתי לרשות זוכה וכולה כדפרישית לעיל: ולענין הלכה בפלוגתייהו דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי נקטינן כר' יהושע בן לוי דאמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים הילכך מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות נדרים (הלכה טז):

הדרן עלך אין בין המודר

תוספות

הא כגון דאפקריה בפני שלשה ואינו יכול לחזור בו. ודמי כאילו אתי לרשות זוכה והא דאית ליה דאינו הפקר עד דאתי לרשות זוכה באפי תרי דיכול לחזור בו דאמר רבי יוחנן בפני שנים איכא למיחש לרמאי וגם סתם הפקר מועיל אפי' שלא בפני שלשה: רבי יהושע בן לוי אומר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר. פר"ת דר' יוחנן סבר לה כרבי יוסי ורבי יהושע בן לוי כרבנן ומן התורה הוי הפקר לאלתר וזו היא כפר"ת דלעיל דמדאוריי' אמר רבי יוסי דלא הוי הפקר אבל לפר"י דלעיל מאי סבר כר' יוסי דלא פליג אר' יוחנן מידי (אלא). מהכא שמעינן דדוקא [בקרקעות הוא דשייך] רמאות אבל במטלטלין הוי הפקר לאלתר אפי' בפני שנים ואפי' לפירוש ר"ת הלכתא כר' יהושע בן לוי דקיימי רבנן כוותיה ועוד ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן הלכה כרבי יהושע בן לוי בכל מקום לשון הרב ר"א מדפסקינן בפ' תפלת השחר (ברכות כח:) דלית (ליה) הלכתא כוותיה אלא בתרי והתם מפרש להו אבל באחריני הלכתא כוותיה דרבי יהושע בן לוי דלא מצריך תלתא מדרבנן אלא גבי מעשר וכדפרישית טעמא שלא יפקיעו ממעשר אבל לא להפקיר כליו בשבת שלא יעבור על שביתת כלים וכן בהמתו לא בעי תלתא אלא כדפריש בינו לבין עצמו שפיר דמי כדאמר פ"ק דשבת (דף יח.) גבי כלים דמפקר אפקוריה וסתמא קאמר בכל עניים: **הדרן עלך אין בין המודר**

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה טז סמג לאוין רמב טוש"ע ח"מ סימן רעג סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיבעית אימא הד"א עם ד"ה כגון וכו' ולהכי קתני כצ"ל ותיבת הכי נמחק:

גליון הש"ס

גמ' ור' יהושע ב"ל אמר. עיין שבת דף יח ע"ב תוד"ה דמפקרא. פסחים דף ד ע"ב תוד"ה דמדאורייתא:

פירוש הרא"ש

איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'. ואתי שפיר כרבי יוסי הא דקאמ' במתני' דלא הוי הפקר עד דאתי ליד זוכה ה"מ באפי תרי אבל באפי תלתא כיון דהוי ההפקר הפקר מפורסם מודה רבי יוסי דיצא מרשותו והוי הפקר ופטור מן המעשר והשתא דאתית להכי ברייתא דלעיל מצי לאוקמי כרבי יוסי ודאפקריה באפי תלתא ורישא מפני הרמאין: **דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל המפקיר בפני שנים לא הוי הפקר.** לענין זה שלא יוכל לחזור בו ומיהו הפקר הוי דאם קדם אחר וזכה בו זכה וזהו דוחק דלישנא דלא הוי הפקר משמע שאינו הפקר כלל ואי הוה מצי לפרושי הא דאפקריה באפי תרי דאז לא הוה ניחא ועתה חזר בו מהך טעמא דפריש רבי יוחנן לעיל טעמיה דרבי יוסי משום דהוי ברשות מפקיר עד דאתי לרשות זוכה אלא סבר דר' יוסי אוסר משום דהפקר בפני שנים לא הוי הפקר כלל ומיהו קשיא דרבי יוחנן גופיה פריש טעמא דרבי יוסי לעיל ואיכא למימר הא דידיה הא דרביה ורבי יהושע בן לוי דאמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר דסבירא ליה כרבנן דלאלתר יצא מרשות הפקר וה"ר אליעזר ממי"ץ פירש שמועה זו אליבא דרבא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו וחייב במעשר מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ופטור מן המעשר ואתיא כרבנן דאמרי במתני' דהוי הפקר קודם שזכה בו אחר ולא גזרינן להיות ברשותו לחייבו במעשר כי היכי דלא גזרינן במתני' להיות ברשותו לאסרו על המודר משום מתנת בית חורון ומיהו בתוך ג' סברי רבנן דחייב לעשר אם חזר בו משום שלא נתפרסם ההפקר ויאמרו העולם שהוא אוכל טבל ומיהו גבי נדרים לאלתר יצא מרשותו לפי שאינו ידוע לכל שהדירו ואע"פ שלא נתפרסם ההפקר גם הנדר אינו ידוע וליכא למיחש שמא יאמרו הוא נהנה מנכסי המדיר באיסור אבל איסור טבל ידוע לכל: **עד שלא זכה בו בין הוא בתורת זכיה בין אחר יכול לחזור בו וחייב במעשר.** דגזרינן שיהא ברשותו לחייבו במעשר עד שיבא ליד אחר כי היכי דגזרינן במודר משום מתנת בית חורון ור' יוסי היא והאי דנקט הפקר לזמן לרבותא נקטיה ואפי' בהפקר כי האי דלא שכיח גזר ר' יוסי כי היכי דגזרינן במתניתין משום מתנת בית חורון: ומתמה רישא רבנן וסיפא ר' יוסי ומוקי לה עולא כולה כרבנן אי הכי אמאי עד שלא זכה כו' הא לא גזר במתניתין משום מתנת בית חורון ומשני שאני הפקר לזמן דלא שכיח ויטעו העולם לומר שאינו הפקר ואי פטרת ליה ממעשר יאמרו שטבל הוא אוכל לכך חייבוהו במעשר עד שיזכה בו אחר: **רישא נמי ר' יוסי.** והיינו טעמא דלא גזר להיות ברשותו ולחייבו במעשר עד שיזכה בו אחר כי היכי דגזר במודר משום דלא תשתכח תורת הפקר ואתי למימר הפקר חייב במעשר ולהכי אוקמא אחרי שלשה אדאורייתא ופטור מן המעשר כדי שלא יבא לידי מכשול שיטעו לומר הפקר חייב במעשר וראו חכמים שיותר יש לחוש שלא תשתכח תורת הפקר ממה שיש לחוש לגזרת מתנת בית חורון: **אי הכי מיום ראשון נמי.** הוה לן לאוקומיה אדאורייתא משום הך חששא גופא בשלמא אי מוקמת רישא רבנן ניחא דבעינן שלשה ימים כדי שיתפרסם ההפקר כדפרישית לעיל אלא כיון דמוקמת לה כרבי יוסי ואחר שלשה ימים עקרוה רבנן לחשש גזירת מתנת בית חורון ואוקמוה אדאורייתא משום דלא תשתכח תורת הפקר ואתי לאפרושי מן החיוב על הפטור אפילו מיום ראשון נמי הוה לן למיחש להכי כי עיקר זכיית הפקר הוא תוך שלשה דלא שכיח שיעמוד ג' ימים בלא זכיה והיה צריך לתקן בדבר המצוי ושכיח: **אמר רבה מפני הרמאין כו'.** פי' מה שבתוך שלשה ימים לא הוי הפקר לאו משום גזרת מתנת בית חורון דאי הואי טעמא משום גזירה היינו מפקיעין אותה גזירה משום חשש שלא תשתכח תורת הפקר כמו שאנו מפקיעין אותו לאחר ג' אלא בתוך ג' ימים לא הוי הפקר מדאורייתא מפני הרמאין שלא נמסר הדבר אלא לחכמים דעיקר הפקר ילפינן משביעית כדדריש בירושלמי והשביעית תשמטנה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו ואיזו זו זו הפקר מה זו לעניים ולעשירים אף זו כו' ובשביעית דלית בה רמאות והיכא דאיכא למיחש לרמאות כגון בתוך שלשה לא הוי הפקר אבל מדאוריי' לא הוי הפקר סיום מילתיה דרבה היא וכיון דמדאוריי' חייב במעשר משום שלא תשתכח תורת הפקר לא מפקעינן ליה ורבי יוסי אוסר במתני' תוך ג' מן התורה ולאחר ג' משום גזירת מתנת בית חורון: **ודילמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור כו'.** כי מוקמת לה כרבנן ותוך ג' חייב לעשר מדרבנן שלא נתפרסם ההפקר כדפרישית לעיל וכי מוקמת לה כרבי יוסי ועד שלא זכה בו אחר חייב לעשר משום גזירת מתנת בית חורון ניחוש דילמא אתי לעשורי כו': **דאמרי ליה כי מעשרת עשר מיניה וביה.** ויותר חשו חכמים לרבנן משום שלא נתפרסם ההפקר ואתו למימר קא אכל טבל ולר' יוסי משום גזירת מתנת בית חורון ממה שחשו דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור: **בשלמא לעולא.** רבנן קתני לה ופטור מן המעשר מדאורייתא לאלתר אלא לר"ל דלר' יוסי לא הוי הפקר מן התורה תוך ג' ימים אמאי פטור מן המעשר: **איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'.** לטעמא דר' יוסי דלא הוי הפקר תוך שלשה משום דאיכא למיחש לרמאות וכיון דאפקריה באפי תלתא והדבר מפורסם לכל ליכא למיחש לרמאות והוי כמו הפקר לאחר ג' הלכך לאלתר הוי הפקר: **המפקיר בפני ב' לא הוי הפקר.** לאלתר: **דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר.** לאלתר כרבנן: **ומה טעם אמרו בג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין.** ומתוך זה ירא בעל הבית להפקיר כדי להפקיע ממעשר וקי"ל בכל מקום הילכתא כריב"ל לגביה דר' יוחנן הלכך הוי הפקר מן התורה אפילו באחד והה"נ אפילו בינו לבין עצמו הלכך בשבת יכול להפקיר כליו שלא יעבור על שביתת כליו וכן בהמתו אם השאילה לעובד כוכבים ולא החזירה לו קודם השבת אפילו בינו לבין עצמו:

הדרן עלך אין בין המודר

SHAS MOZNAIM